

GYARAPODOTT-E MEZŐGAZDASÁGUNK A KÖZÖS VÁMTERÜLETEN?

— ELSŐ KÖZLEMÉNY. —

A magyar nemzeti termelés és értékesítés alapja a vámközösség. S mivel Magyarország gazdasági tekintetben ma is egyoldalú agrikulturális állam, a vámközösségi rendszer minden hasznának, az iparos Ausztriával szemben, a magyar mezőgazdaság eredményeiben kell nyilvánulnia. És valóban a magyar föld terményei »biztos és állandó« értékesítésének nevében követelte a magyar kormányzópart immár közel négy évtized óta a magyar-osztrák egységes vámterületet és gazdasági közösséget. Azt hirdették a hetvenes és nyolczvanas évek államférfiai, politikusai, tudósai, a mi akkor egyezett is a valósággal, hogy »a közös vámterület mezőgazdasági terményeinek *kivitele főleg Magyarországból kerül ki*«. Továbbá, hogy »a magyar kivitel legfőbb tárgya a gabona, ennek köszöni főleg a vámközösség kivitelének tetemes növekedését pl. 1882-ben«. *A mezőgazdaság hazánkban az egyetlen jelentékeny foglalkozás, melynek termékei a külföldön kerestetnek és így csakis ezen terményekben nyilvánul fizetőképességünk a külföld nagy behozatalával szemben*«,¹ valamint hitték és hirdetik, hogy »annyi bizonyos, hogy *Magyarország egy rendes középterméséből a külföldnek nem juttathat semmit, legföllebb Ausztria szükségletét fedezheti s így első sorban az osztrák piac megtartására kell gondolnunk. A külföldi piacokat magunknak állandóan nem biztosíthatjuk, így csak bőtermésű években versenyezhetünk Amerikával, Oroszországgal s*

¹ Pisztóry Mór: Az osztrák - magyar monarchia statisztikája, Budapest, 1884. 453. lap.

így az első év, melyben a külföldről elmaradunk, elegendő arra, hogy elfoglalják az általunk üresen hagyott teret.«¹ Minthogy a mezőgazdaság az egyetlen számba vehető produktív foglalkozás Magyarországon és ennek is erős külföldi versenynyel kell megküzdenie egészen napjainkig: uralkodó politikai, gazdasági elve volt a szabadelvű kormányzatnak, hogy »mezőgazdaságunk részére a közös vámterület nagy és fokozódó piacját biztosítsa, melyen *kellő védelem mellett* terményeinket állandóan értékesítheti s ennek következtében azok legnagyobb részét a vámsorompón belül s a világpiac változó esélyeitől függetlenül értékesítheti.«² Ez, elméletben igen szépen s okosan hangzó gazdasági föltevés és politika tételeinek ugyan a valóság, az élet eredményei újabban ellene mondanak, gazdasági politikánknak azonban ma is ez a föltevés szabja meg irányát. Kitűnik ez Tisza István gróf beszédéből, mondván: »a cél az, a mit el kell érünk, hogy egy olyan gazdasági területet szerezzünk meg és biztosítsunk, a melynél a mi nyers termelésünk cikkei előnyben részesülnek a külföldi cikkekkel szemben. S minthogy egyáltalán kívül esik minden lehetőség határán az, hogy bármely más állam, Ausztrián kívül, külön feltételeket engedélyezzen a mi búzánkra, a vám csak az illető más állam fogyasztóira fog különbséget tenni; a behozóra nem tesz különbséget, ennek meg kell küzdenie az illető tengerentúli, vagy keleti nagy nyerstermeléssel foglalkozó területek versenyével, a mely a nyers termelés árait rendes körülmények között oly alacsonyra nyomja le, melyek mellett a magyar gazdáknak a megélhetés lehetetlen« s mivel ezért nekünk terményeink számára biztosított gazdasági területre van szükségünk: ezt csakis vámszövetség útján érhetjük el. S elérhetjük vámszövetség útján azért, mert az osztrák ipar teljesen olyan helyzetben van, mint a mi mezőgazdaságunk; mivel nem versenyképes csak akkor élhet meg, ha biztosít magának egy olyan fogyasztó területet, a hová különözeti vámokkal, illetőleg olyan viszonyok között juthat be, a melyek előnyben részesítik más területek importjával szemben . . . Viszont a külön vám

¹ Pisztóry Mór i. m. 379. lap.

² Láng Lajos: „A vámpolitika az utolsó században”, Bpest, 1904. 445. 1.

nemzedékei, végpusztulásukkal és iszonyú gazdasági krízis rázkódtatásaival fizetnék meg az árát.«¹

A magyar és osztrák kormányzati, helyesebben birodalmi caólokat szolgáló gazdasági politika gyökere abban keresendő nálunk, hogy a magyar országgyűlés a kiegyezés óta folytonosan, túlnyomó részben ügyvédekből, »lateinerekből«, földbirtokosokból s főurakból, továbbá u. n. pénzemberekből, vette tagjait jobbról és balról egyaránt. A magyar országgyűlés így a »pusztán fogyasztó« s nem termelőfogyasztó osztályok, elemek érdekeinek képviselője volt, a földesgazdák kivételével, a kiknek érdeke azonban a kilenczvenes évek első feléig, véletlenül találkozott, azonos volt a pusztán fogyasztó elemekével; s mely termelőosztály csak újabban kezdi megérteni a »termelő elemek érdekeit« a fogyasztó elemekével szemben: azért a magyar országgyűlés, épen úgy mint a nyolczvanas évekig a porosz s német hasonló elemekből alkotott országgyűlések; vagy a free trade megalkotása idején az egész világon uralkodó angol pamutgyárosok, tőzsérek, tanárok, papok, a Brightok, Cobdenek, Rieardok, Stuart Mill s Adam Smith-féle emberek egyaránt: termésaetes hívei voltak, a kereskedelem és ipar szabadságának.

A magyar országgyűlés az osztrák ipari behozatal szabadságát biatosító közös vámterületnek volt természetes híve, mert a gazdasági szempontból nem termelő, csak »pusztán fogyasztó« szellemi és főúri, valamint hivatalnoki és tőkésosztályok, különösebb gazdasági ismeretek nélkül az egész múlt században (az egy Széchényi István kivételével, a kit államférfiúi kvalitása kiemelt osztálya szűk látóköréből s kihez hasonló, a nemzet jövő érdekeit látó, valóban *providenciális államférfiú* ez osztályokból a kiegyezés óta nem került ki); azon fogyasztó osztályok nem bírtak kellő érzékkel a termelők érdekei iránt, csupán a maguk, a fogyasztók érdekei szempontjából csináltak gazdasági politikát. A fogyasztók e széles rétege, mely egyesítette az intelligens és pénzes embereket meg a nép nagy tömegeit, támogatást talált a közös vámterület fentartására, a parlamenten kívül a bankároknak, tőzsérekben, kereskedőkben, a kik világszerte keveset törődnek a nemzeti szempontokkal, hanem igyekeznek a korlátozatlan szabad forgalom és kereskedelem megalkotására. Nekik mindegy az, hogy osztrák, német vagy magyar gyártmányt árulnak-e, vagy pénzt

¹ Gróf Tisza István beszéde a képviselőházban, 1904 aug. 10-én.

forogtatnak-e, ha mellette »jó üzletet« csinálnak. A kereskedelem s a pénz természete hozza magával ezt; és e nemzetköziséget, nemzeti szempontokért csak kivételesen intelligens s tanult kereskedő, bankár vagy ilyenekből álló kereskedők testülete tudja csak mérsékelni, vagy levetkőzni. A fogyasztók nagy tömege pedig kényszerűség nélkül, a maga belátásából soha sem tudja, a termelő nemzeti gazdasági érdekekért, feláldozni a saját egyéni fogyasztási érdekeit. Kényszeríteni kell mindenütt a fogyasztókat ilyen, a nemzeti termelés érdekeit szolgáló áldozathozatalra. Ha a nemzet vezető egyéniségei a nemzet többségét tevő fogyasztókat erre nem is nevelik, gazdasági ismeretek terjesztésével, sőt mint nálunk, éppen azt hirdetik 37 év óta, a tudás, tekintély, vagyon, társadalmi, politikai befolyás és hatalom minden fegyverzetével, hogy a fogyasztó ez egyéni érdekei fontosabbak a nemzeti termelés termelő érdekeinél; az idegen, de »olcsó« iparcikkek megvásárlásának lehetősége fontosabb az országnak, mint az esetleg valamicskével drágább, de itthon gyártott és vámmal védett magyar nagyipar létesítése: ilyen felfogás, ilyen viszonyok között csak természetes: a nemzetnek termelő gazdasági érdekei elnyomatnak, szóhoz sem juthatnak.

Csak így érthető meg az, hogy kormányzatunk és társadalmunk gazdasági politikája dogmájává, szentségévé lett az egységes vámterület 37 év óta. Dogmává és hitté lett először, hogy a közös vámterület felbontása, megszűnése: a magyar mezőgazdaság teljes romlását, pusztulását vonná maga után; másodsor az, hogy csak Ausztria növekedő nagy fogyasztó ereje alkothatja, a magyar mezőgazdasági, főleg gabonatermelesnek egyetlen biztos és állandó, azért minden áldozatok árán megtartandó alapját.

A jelen alkalommal e beteges opportunizmusnak, mely nemzetünk tettejét megbénítja, a mely dr. Chorin Ferencz¹ szavaival élve »ellenkezik mindazzal, a mit más államok vezérlő férfiai a gazdasági jólét előmozdítása céljából szükségesnek tartanak«, nem keressük a forrását. Arra sem óhajtunk erősebben utalni, hogy a vámvédelem, vámszövetség, vámszerződés, a teljes, kereskedelmi szabadság és elzárkózás gazdasági politikája, Magyarországon kívül nem lett dogmává sehol; hanem *mindenütt politika maradt, a jelen gazdasági viszonyaihoz s a nemzet jövő céljaihoz alkalmazott politika, tehát eszköz maradt;*

¹ A Gyáriparosok Orsz. Szövetségének megnyitó beszéde 1903. május 18.

s mint ilyen nem tehető változhatatlan, föltétlen és állandó tekintélyű dogmává, hanem nagyon alá van vetve a változtatásnak, javításnak, bontásnak, egyaránt.

Sőt a kiegészítés készítői is, maga Deák Ferencz is, ugyanezt jelentették ki, a törvény éles, megczáfolhatatlan logikájával, midőn a gazdasági szövetkezés idejét tíz évre és nem hosszabb időre szabják meg, ellentétben az állandó politikai szövetkezéssel. Aligha szükséges körülményesebben idéznem Schmoller professzornak,¹ a világhírű berlini tudósnak szavait: »*Nekem a kereskedelmi elzárkózás vagy kereskedelmi szabadság, nem jelent elvet, hanem orvosságot, a politikai és gazdasági organizmus számára, melyet a nemzet állapotához alkalmazva kell „rendelni”.* És azt az orvost, a ki elvi álláspontról rendelne minden páciensének *restringentiákat vagy laxatívákat, bolondnak tekintenék.* Ugyanilyen mégis az álláspontja, mind az elzárkózás és védelem, mind a gazdasági szabadság túlzó híveinek.« És egy másik előkelő német tudós Biermer tanár szintén ezt vallja: »Helyesen tekinthető a kereskedelmi szabadság és védelem: a politikai és gazdasági therapeutica orvosszerének s nem princípiumának, *”a mit a páciens állapotához mérten néha csekélyebb, máskor erősebb dózisokban kell preskribálni.”* Arra sem szándékozom bővebben kiterjeszkedni, milyen kvalifikálhatatlan megsértése józan gondolkodásunknak, példátlan lebecsülése józan megfontolási és ítélő erőnknek; és hogy mekkora kárt tesz az ilyen tanítás, a négy száz éves, keserves tapasztalatok következtében vére, tradíciója, hajlandósága szerint is, magában keveset bízó, csüggedésre, lemondásra, hajlamos magyarság lelkében, erkölcsében a nemzet kormányzóinak, a »szabadelvű-pártnak« az a politikai tanítása, hogy Ausztria nélkül nem tud megélni Magyarország; tönkremegy, koldusbotra jut a magyar mezőgazdaság, mert a magyar nyersanyagokra és élelmi árukra, csupán az osztrák-cseh gyárosoknak, osztrák-cseh nép millióinak van szüksége: a magyar búzát, fát, szenet, lovat, marhát, sertést, baromfit, tojást, húst, gyümölcsöt, bort; gyapjút, nyersbőrt, kendert, lent stb. egyedül csak Ausztria veszi meg. Holott a valóság éppen az ellenkezőt bizonyítja. Németország a mai, reá és ránk nézve viszonylag kedvezőtlen tarifális feltételek mellett is, 1901-ben: 141 millió, 1903-ban: 155'3 millió korona értékű árut; Nagybritannia a múlt évben 62 milliónyi árut vásárolt

¹ „Handels und Machtpolitik” Berlin, 1902. I.

Magyarországtól.¹ Ezek helyett inkább azt óhajtom kissé megvilágítani, milyen eredményeket ért el a magyar mezőgazdaság négy évtized óta a vámszövetség által *biztosított és állandó nagy fogyasztó területen*.

Mivel a kiegyezés óta állandóan az a fölfogás irányította a magyar gazdasági politikát, hogy egyedül a mezőgazdasági termelés és fogyasztás érdekeihez kell alkalmazni gazdasági politikánkat azt kell megvédeni mindenképpen, az iparos s összes többi termelő-osztályok érdekeinek feláldozásával is: mindenesetre nagy eredményeket várhat az ember. A múlt kormányzata kiszakította a nemzetnek egy részét, igaz, nagyobb termelő részét: s ennek érdekeit a többi termelő rétegek érdekeinek elnyomásával, nemzeti érdeké nyilvánította. A jelen kormányzata, ugyanezen politika fentartására: azzal állja útját a modern idők követelésének, a létesítendő magyar gyáripár megteremtését s az új kereső ipari osztály hathatós védelmét szolgáló külön vámterületnek, hogy a magyar gazda érdekei: életfeltételként megkövetelik az egységes osztrák magyar vámszövetség biztosított piacját; mint megköveteli azt az osztrák nagyipar ekziszcenciája hasonlóképpen; és hogy a közös vámterületen még biztosabban, az átmenet zökkenései nélkül és gyorsabban teremthető meg, a félszázaddal előttünk járó osztrák gyáripár öldöklő versenye ellenére is az önálló magyar ipar, mint a külön vámterületen! A múlt és jelen kormányzata azt vallja, azt hirdeti: »Magyarország nem termett rá a gazdasági önállóságra: mezőgazdasága érdekében utalva van arra, hogy iparának hathatós védelméről lemondjon és mezőgazdasági terményeit cserébe adja gyapjú és gyapotárúkéért, ruhaneműkéért, selyemárúkéért«,² melyeket Ausztria jobbadán a mi nyers anyagunkból, a mi élelmiszerünk fogyasztása közben készít s visszaküldi azokat iparárúkká feldolgozva hozzánk, a melyekért mi jámbor magyarok száz milliókat fizetünk azután. Magyarország ezen gazdasági hitvallás szerint predesztinálva van arra, hogy mezőgazdasága termelését kizárólag osztrák ipari czikkekekért cserélje át s a magyar föld termése mindig Ausztriába vándoroljon át. És el nem következhetik azaz állapot, a mikor a magyar gazda termését nem viszi Ausztriába, hanem a magyar iparos gyártmányaiért cseréli át; a mikor a magyar gazda

¹ A Magyar korona országainak külkereskedelmi forgalma” Buda-Pest, 1903. évf. 123* kp.

² Chorin Ferencz idézett beszéde.

pénze nem az osztrák népmilliókat, hanem a magyar iparos, magyar kereskedő, munkás és tőkés, valamint ezek családjainak megélhetését, vagyonosodását, szaporodását, művelődését segíti elő, teszi lehetővé!

Nem következhetik el, mert »a magyar főtermelő osztály, a magyar mezőgazda és fogyasztó érdeke, valamint az osztrák ipar érdeke kölcsönösen azt kívánja, hogy Magyarország »olcsó osztrák ipari árukkal árasztassék el«. És már 37 év óta elégtődik ki ily módon a magyar mezőgazdaság és osztrák ipar e »kölcsönös érdeke«. Idestova két új nemzedék gazdája »vásárolhatták olcsón Ausztriától« a szükséges ipari cikket és »árusíthatták el a világpiac változó esélyeitől függetlenül a biztos és állandó osztrák piacokon mezőgazdasági terményeiket«! Ilyen hosszú tapasztalat után csak föltehető, minden bizonynyal van oka a magyar mezőgazdaságnak követelni az egységes vámterületet! Van biztos alapja s közel négy évtized bőséges tapasztalata ahhoz, hogy a modern idő szorító követeléseinek ellenállva, lemondjon a gazdasági függetlenség és önrendelkezés jogairól a vámközösség mesés eredményeiért! Ha a magyar *high politics* oly fanatikusán kapaszkodik Ausztriába s a vámközösségbe, bizonyára való tények, élő megczáfolhatatlan gazdasági eredmények bizonyosága következtében teszi ezt ugyebár, a mint »gyakorlati« politikusokról föltehető s nem lovagolnak többé elméleti s elvi okoskodásokon! Joggal tételezhetjük fel, hogy a múlt 37 év *mindenkinek felmutatható, anyagi, gazdasági sikerei óvják kormányzatunkat*, hogy »a vámközösség biztos s állandó talajáról: a külön vámterület sötét szakadékába való ugrást« a nemzettel együtt megtegye!¹

De ha így van, hát *hol vannak ez eredmények és látható anyagi sikerek?* Érvényesült-e a magyar mezőgazdaság a közös vámterületen?

Kizárólagos urává lett-e az osztrák fogyasztásnak?

Megszűnt-e az amerikai, orosz, román búza, gabona, hús, gyümölcs behozatala Ausztriába? Legalább *csökkent-e érezhetőleg, számbavehetően? Fejlődött, gyarapodott a magyar mezőgazdasági termelés intenzíve és extenzíve a vámközösségi politika 37 éve alatt?*

Gyarapodott-e ez alatt a nemzet egyetemében? *Csökkent-e államunk és nemzetünk eladósodása s törlesztette-e adósságait,*

¹ Széll Kálmán parlamenti beszéde 1900. február.

mint Belgium, az Egyesült-Államok és Nagybritánia, mikor ilyen négy évtizedes dús sikerű gazdasági politika áldásait élvezhette?

Gazdagodott e az egyes termelő? Meg tudta-e őrizni fiai számára apáitól örökölt földjét a magyar gazda; sőt szerzett talán új birtokokat is megszorodott, virágzó családjának?

Megnőtt-e 37 év alatt a magyar kis- és középbirtokosok száma? Elhódította e a nemzetiségi középbirtokokat? *Apadt-e, csökkent a proletárok száma*, mint ilyen széles rétegeket átfogló évtizedes politikát kísérő általános jólét, a vagyonosodás általános növekedése következtében rendesen történni szokott? És nőtt-e az általános jólét, vagyonosodás a nemzetben? Oly kérdések ezek, a melyekre minden öntudatos választónak, annál inkább, minden közös politikusnak a statisztikai és másnemű bizonyítékok kimeríthetetlen gazdaságával kell válaszolni tudnia. És mégis, eddig hiában kerestük, vártuk minderre a közösség híveitől a feleletet. Kísértsük meg a feleletadást helyettük.

I. A közös vámterület külső kereskedelme és a magyar mezőgazdaság.

Vizsgáljuk meg első sorban is, milyen sikereket tud felmutatni a magyar termelés a közös vámterület külső kereskedelme forgalmában. Csak azt kell állandóan emlékezetben tartanunk, hogy a *közös vámterület ipari kivitele Ausztriából, kerül, ki*: míg a gabonafélék, hüvelyesek, élőállatok, hús s másféle élelmiszerek és nyers anyagok kivitele jórésben Magyarországból kerül ugyan, de újabban, *főként az állatok, hús, állati termékek* stb. stb. *kiviteléhez tetemes mennyiségű árut ad Ausztria erősen fejlett s fokozatosan növekedő, hatalmasodó mezőgazdasága is*. Mennyivel járul a közös vámterület élelem és nyers anyag kiviteléhez az osztrák mezőgazdaság, hiteles adatok híján, meg nem mondhatjuk. De hogy az nem lehet csekély *quantité négligeable*, gondolhatjuk abból a mennyiségből és értékből, melyet évente az osztrák mezőgazdaság Magyarországra küld. Ausztriából ugyanis behoztunk 1901-ben 87 millió korona értékű nyers anyagot és 94 millió korona értékű félgyártmányt; 1902-ben 86 millió korona értékű nyersanyagot és 100 millió félgyártmányt; 1903-ban pedig 86 millió és 100-1 millió korona értékű nyers anyagot és félgyártmányt.¹ És hogy ezen roppant nagy

¹ „A magy. kor. orsz. külkeresk. forgalma” 1901., 1902. és 1903. évfolyam, II. rész, 6 szakasz adatai alapján összegezve.

behozatal, nem írható a pamut és másféle, itthon nem termelhető nyers anyagok és félgyártmányok rovására, hanem az osztrák földművelés fejlettsége, erős versenye javára: meggyőződhetünk róla behozatalunk részletezéséből. Így csak 1903-ban, Ausztriától vett Magyarország: 340,000 métermázsa gabonát, hüvelyest és lisztet; 7,2 millió korona értékben; főzeléket és gyümölcsöt 778 ezer métermázsát 10,7 millió korona értékben; vágó és ígás állatokat közel három millió, »más állatok«-at másfél millió korona értékben. Továbbá kiadott országunk Ausztriának 11,4 millió métermázsa tüzelőanyagért 37,6 millió koronát, 99 ezer mázsa állati termékekért 13,2 millió koronát; eledelek és italok (900,000 métermázsa) behozatala címén elvitt tőlünk az osztrák termelés negyven millió koronánál többet.¹

Ha pedig ilyen tömegű és értékű mezőgazdasági árukat tud behozni és eladni Ausztria *nálunk a par excellence* földművelési, állattenyésztési áruk »export országában«, bizonyos, hogy a közös vámterületet kivitelében is nem csekély részt követel és foglal el magának.² A kik tehát úgy állítják fel a tételt, hogy az egységes vámterület két állama közül: Ausztria az ipari áruk monopóliumos gyártója és eladója, viszont a magyar állam a mezőgazdasági termékek kizárólagos termelője és exportálója: azok csak félig igaz, tehát eleve téves alapról indulnak ki. Mert Ausztria ugyan kizárólagos birtokosa a két ország ipari termelésének és fogyasztásának, valamint az egységes vámterület külföldi ipari piacainak;³ Magyarországnak azonban osztozkodnia kell az osztrák és külföldi fogyasztó piacon kívül és belül, részben *a miénknél fejlettebb osztrák mezőgazdasággal*, részint a román, orosz, amerikai termeléssel.

E megjegyzés után vegyük vizsgálat alá, miként hatott a vámközösség a két állam gazdasági fejlődésére 37 év alatt? Míg Ausztria magas vámtételekkel tette lehetetlenné idegen

¹ Külk. forgalmunk statisztikája, 1903. évf. I. 120*. 1.

² Nem feledjük, hogy Ausztria exportál saját nyersanyag termékein kívül, idegen, bevitt nyersanyagokat is.

³ A magyar ipar „gyártmányainak” *kivitele* 1901-ben: 480 millió; 1902-ben: 462 millió; 1903-ban: 496 millió korona értékű volt. E „gyártmányok” kiviteléből azonban, ha leszámítjuk az u. n. *életmi és élvezeti cikkeket*, melyek a mezőgazdasági ipar s nem a tulajdonképeni ipar termékei s mint ilyenek inkább a mezőgazdasághoz tartoznak, *a magyar ipán termékek összes kivitelének értékére* marad 1901-ben: 168 millió korona; 1902-ben: 149 millió és 1903-ban: 157 millió korona; v. ö. „*A magy. kor. orsz. külk. forgalma*” 1903. évfolyam. 114*—116* 1.

államok iparának, hogy a vámközösség területén versenyt támasszon az osztrák ipari termelésnek, azaz vámmal biztosította az osztrák iparnak Ausztria és Magyarország ipari fogyasztását: ugyanakkor érvényesült-e iparunk feláldozása fejében a mezőgazdaság védelme; és növekedett e oly arányokban a mi mezőgazdaságunk a »biztosított és állandó« közös piacon, hogy kárpótolja országunkat az elvesztett iparért s továbbá, hogy biztosítsa nemzetünk gazdasági, társadalmi jövő fejlődését? Egyszerűen: érdemes volt-e a vámközösség, a magyar mezőgazdaság szempontjából nézve a dolgokat, a részünkről hozott áldozatokra? Lássuk miként érvényesült a magyar mezőgazdasági termelés a közös vámterület külső kereskedelme forgalmában?

A közös vámterület nemzetközi kereskedelmének forgalmát megláthatjuk a következő adatokból:*

M i l l i ó k o r o n á b a n			
	Behozatal	Kivitel	Összesen
1867	588,6	814,8	1403,4
1872	1227,4	776,0	2003,4
1882	1308,4	1563,8	2872,2
1888	1066,2	1457,6	2523,8
1892	1245,4	1445,4	2690,8
1902	1720,3	1913,6	3634,0

A közös vámterületnek összes forgalma a kiegyezés óta állandóan emelkedett. Emelkedése nem volt ugyan szakadatlan, és megállapodás nélkül való, mert az 1882 évi maximum után egy évtizedig a kilenczvenes évek elejéig kis visszaesés és vesztelés tapasztalható, nemcsak nálunk, hanem világszerte. Azóta azonban újólá növekedett a forgalom, és pedig 1867-től 1902 végéig a növekedés 2231 millió korona vagyis 159 százalék.*

¹ V. ö. „Magyar Statisztikai Évkönyv” 1902. évf. 203—4. 1. A. B.

² Adataimat a következő művekből merítettem:

1. *Statistik des Auswertigen Handels* des österr.-ungarischen Zollgebiets. Wien, évente.

2. *Österr. Statistisches Handbuch* der Vereine für die im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder. Wien.

3. *Statistisches Jahrbuch*. Wien.

4. *C. Conrad: Handwörterbuch der Staatswissenschaften*. II kiadás. Berlin, 1898—1900. 6 kötet.

5. *Kelly: The Statesman's Yearbook*. London, 1900. 1901, 1902 és 1904.

6. *The American Almanac, Yearbook etc.* New-York, 1904.

7. *J. Palgrave: The Dictionary of Political Economy*. London 1899. 2. k.

Az összes forgalmat két természetes részére, a behozatalra és kivitelre választván, azt látjuk, hogy a közös vámterületen mind a behozatal, mind a kivitel emelkedett. És pedig a *lehozatal* emelkedése 193 százalék, a *kivitelé* 134 százalék, vagyis az összes behozatal növekedése majd 60 százalékkal nagyobb, mint a kivitel növekedése!

A behozatal és kivitel ezen erős emelkedése 1867-től 1882-ig csak folytatásaként jelentkezik annak az erős kereskedelmi föllendülésnek és sikernek, mely 1851 óta, de különösen 1860 óta a két állam külső kereskedelmében állandó volt. Ezen 22 év alatt a folytonosan emelkedő behozatal *ötöd-félszer*, s a kivitel pedig *ötször* lett nagyobbá. Ha a vámközösség valamikor hasznohozó, termékenyítő hatással volt Magyarországra termelésére, úgy ezen időszak volt az. Ez volt a közös vámterületnek eddig legtevékenyebb szakasza és ez volt a magyar mezőgazdaságra is, a legáldásosabb. Ugyanezen idő alatt növekedett és terjeszkedett hatalmasan az osztrák ipar és osztrák népesség; és ekkor a közös vámterületen is tudott erősödni, fejlődni, javulni a magyar földművelés. Ha Magyarország a nyolczvanas években beállott veszteglés alkalmával az idők jelét s azt az egyetemes gazdasági fordulatot, mely a belső fogyasztást biztosítani törekedett a nemzet belső termelése számára, Európában mindenfelé, megértette volna és az előző évek mezőgazdasági profitjával gyarapodva, Magyarország is megcsinálta volna külön vámterületét a nyolczvanas évek végén, ma már volna stagnáló és pusztuló földbirtokosságunk helyett, erőteljes, viruló közép- és kisbirtokos osztályunk; és volna fejlődött, erős gyáriparunk, mely nem tette volna tönkre és nem pusztította volna el, a létező magyar kisiparos osztályt, hanem pusztítás helyett ennek életrevalóbb, tehetségesebb, fejlődésre alkalmas részeit *fölszívta volna*. Értékesebb iparos elemeink, ma nem a világ mindenféle gyárait gazdagítanák, s más részük nem tengődne, nyomorogna itthon, hanem értékes, termékeny

8. M. Mulhall *The Diet, of Statistics*. London, 1899.

9. Néhány adatot kénytelen voltam elfogadni a *Brockhaus Lexiconból* és *Encyclopaedia Britannicából*, mindkettőnek legutolsó kiadása.

10. „*The Wealth of the Nations*”. London, 1896.

11. „A magyar korona országainak külkeresk. forgalma. Budapest,

12. M. Statisztikai *Évkönyvek*. 1870—1902. évf. használtam.

13. *A magyar kir. korm. évi Jelentése és Statisztikai Évkönyve*. Budapest, 1900, 1901. évfolyamokat.

elemeket alkotnának. Erre pedig okos, körültekintő gazdasági politikai vezetéssel *a nemzet elő volt készülve belsőleg*. A külső nemzetközi viszonyok is olyanok voltak, hogy az ipari önállóságra megérett magyarság megkezdje önálló gazdasági rendszere megteremtését, gazdasági függetlensége alapjainak lerakását. Mert mind az amerikai Unió roppant erős ipari és mezőgazdasági világvásárya, mind a Német birodalom ipari vásárya, mint aa osztrák ipar ellenállhatlanul visszazsorító nyomása csak 1890 után kezdte éreztetni hatását a nemzetközi piacokon. *A nyolczvanas évtized világszerte a belső erők teljes kifejtésének, a belső fogyasztás biztosításának és honi termelés számára való kizárólagos megmentésének korszaka volt.* Minden nagyiparral bíró nemzet ez időben vetette meg *alapjait otthon* annak a nagyszerű és rettenetes súlyú export-termelésnek, mely a kilenczvenes évek óta folytonos emelkedésével, grandiózus nagyságával, országokat bontó vásáryével bámulatba ejtette, majd megdöbentette s ma, szorongó aggodalomba lökte a gazdasági világot. És a mely erőszakoltan növekedő export-termelés s az ezt követő idegbontó kereskedelmi tusa teremtette meg a modern kor monstruózus monopóliumait a trusztókat, kartelleket, melyek ellen a megtámadott nemzetek csak politikai erejükkel és hatalmukkal tudnak és fognak nemsokára védekezni.

Ennek hatásait kétségkívül megérik a közös vámterület országai is.

Bennünket azonban most csak az érdekel, hogy a nyolczvanas évek ama jellege, mely a belső erők összegyűjtésére és külső támadásra való szervezésére; az idegen termelés kiszorítására és a honi fogyasztásnak a honi termelés számára való biztosítására irányult, éreztetta hatását a közös vámterület nemzetközi kereskedelmi forgalmán is. Mert 1882-től az addig szakadatlanul emelkedő kivitel és behozatal megállapodik, majd gyorsan visszasülyed egy évtized előtti állapotába. Így 1882-ben a vámközösség behozatala 1308 millióról leapadt 1888-ban 1066 millió koronára, és a kivitel 1564 millióról 1346 millióra.¹ A külső kereskedelmi forgalom csak ezután kezd növekedni újólá, azonban *nem a régebbi, a magyar mezőgazdasági termelésre oly kedvező viszonyok és árak között.* Ezzel azonban részletesebben foglalkozunk későbbben. Egyelőre konstatálnunk kell

¹ V. ö. „Magyar Statisztikai Évkönyv” 1902. évf. 213—214. 1.; és „A magy. kir. korm. 1901. évi Jelentése és Stat. Évkönyve” 1902, II. r. 191. lap.

azt a jelentős ténytet, hogy a kiegyezés megkötése óta, a vámközösség kivitele csak 134 százalékkal, behozatala azonban közel 200 perczenttel növekedett. Mivel pedig úgy tekinthetjük viszonyainknál fogva Ausztriát, mint a vámközösség ipari export-államát, és a Magyar birodalmat, mint csupán nyers anyagot s élelmet exportáló országot: a vámközösség behozatalából és kiviteléből ránk eső hasznot és kárt; valamint a magyar mezőgazdasági termelésnek a vámközösség területén való belső és külső érvényesülését, sikereit és sikertelenségeit leginkább megítélhetjük az egységes vámterület külső kereskedelmének forgalmából akkor, ha a behozatalt és kivitelt nyers anyagok és gyártmányok szerint felosztva vizsgáljuk.

A közös vámterület behozatalát nyers anyagok és gyártmányok szerint részletezve a következő öt éves időszakok évi átlagában és összegében millió koronában mutatja az alábbi táblácska.¹

	Nyersanyagok		Gyártmányok	
	behozatala millió koronában		összesen évi átlagban	
	összesen	évi átlagban	összesen	évi átlagban
1872—1876	2661	532	3154	631
1877—1881	3021	604	2818	563
1882—1886	3129	625	2848	569
1887—1891	3106	621	2722	544
1892—1896	3700	750	3147	629
1897—1901	4714	942	3393	678

Nemde igen érdekes dolgok tárulnak elénk a vámközösség 30 évének adataiból? A közös vámterületre behozott nyers anyagok vagyis azon áruk, melyek a magyar termelés rontására, árainak letörésére szolgálhattak egy részökben, ez áruk behozatalának értéke megnövekedett 2661 millió koronáról az első öt évben, 4714 millió koronára, az utolsó öt évben; a növekedési többlet így 2053 millió korona. Más szóval *a nyersárúk behozatala növekedett 77 százalékkal. A mezőgazdaságra szükséges védelem hiánya miatt a magyar nyerstermelés nemcsak*

¹ Érthető okokból Láng Lajos: „A vámpolitika” cz. mű 12* lapja alapján tett számítás; az eredeti adatokat vesd össze: „Magy. Statisztikai Évkönyv 1876. és 1880. évf.: V. 3-15.; 1889. évf.: V. 5—14. lap; 1883. évf.: V. 13. 1.; 1893. évf.: 172. 1.; 1894. évf.: 184. 1.; 1897. évf.: 195. 1.; 1901. évf.: 194. és 1902. évf.: 215. 1. A Láng által is közölt adatokat használom pedig azért, mert először úgy a közösség hívei által elismert s bizalmukat élvező tudós adatsoportosítása előre megóv attól a gyanútól, hogy én szándékosan igen „sötéten” festem a dolgokat; továbbá azért mert Láng nem számítja mindig Trieszt forgalmát is, én azonban számításba veendőnek tartom, bár én is elhagytam ez alkalommal, mert így még kedvezőtlenebb adatokat kapnánk Magyarországra.

nem foglalhatta el egészen az osztrák piacokat, nemcsak nem csökkentette s nem állította meg a külföldi nyersárak nagytömegű behozatalát a közös vámterületre, *mint a vámszövetség megkötésekor várták a szövetség megalkotói*, hanem a magyar mezőgazdasági termelés az osztrák termelés versenyén kívül kénytelen volt a közös vámterületen megküzdeni az összes magyar termelést értékében kétszerre meghaladó külföldi termeléssel!¹

A természetes fejlődésnek, hogy mennyire *nem ez* a helyes iránya; hogy a magyar mezőgazdasági termelés mennyire védtelenül volt a közös vámterületen, kiadva az osztrák és külföldi termelés versenyének, bizonyítják *a gyártmányok behozatalára* vonatkozó adatok.

A gyártmányok behozatala a közös vámterületre, volt egy negyedszázad előtt 3154 millió és negyedszázad után 3393 millió korona. Tehát nagyon csekély emelkedés mutatkozik a gyártmányok behozatalában, úgy, hogy a behozatal vesztéglése a gyártmányoknál kétségtelen!

Évi átlagban véve: 30 év előtt a közös vámterület behozott 631 millió értékű gyártott és félgyártott árut; míg 30 év múlva behozott évente 678 millió korona, azaz évente átlagosan 47 millióval több gyártmányt. És történt ez ugyanazon 30 év idején, a melynek első öt éves szakában az évente átlagosan behozott nyersárak értéke 532 millióról felemelkedett 942 millióra, azaz 410 millióval növekedett évente.

A nyers anyagok behozatala *emelkedett 77 százalékkal*; a gyártmányok behozatala *nőtt csupán 4 százalékkal!*

Az ipari fejlődés tehát a kellő védelem következtében egyenesen *megakasztotta a külföldi iparárak beözönlését*; sőt nemcsak megakasztotta, hanem még *csökkentette is* az idegen behozatalt, vagyis a meggyökeresedett *külföldi iparost kiszorította* a vámközösség területéről és a belső, vagyis osztrák ipar elfoglalta a vámközösség ipari szükségletét kielégítő piacokat; meghódította, biztosította a belső fogyasztást. Mekkora lehet az osztrák ipar e belső növekedése, e negatív nyert adatok titán is elgondolhatjuk, ha emlékezünk reá, hogy a két állam lakóinak száma volt 1869-ben 35.634,858 és 1900-ban volt 45.176,300.²

¹ A magyar birodalom összes terményeinek nyers értéke 1899—1902. évek átlagában volt 2586 millió korona. L. „Statisztikai Évkönyv” 1902. évf. 108. lap.

² V. ö. The Statesmann's Yearbook 1870. és 1904. évf. adatait „Ausztria”, „Hungary, Population”.

Ugyebár ez a vámközösségtől várható természetes fejlődés iránya és nem amaz! Mert a vámközösség híveinek azon argumentumával, hogy nekik is feltűnően és kényelmetlenül nagy nyers anyag behozatala »a két állam ipari tevékenysége örvendetes fellendülésének bizonyítéka«, részletesebben ez állítással foglalkoznom fölösleges. Magyarország volna az? a hol az ipari tevékenység »örvendetesen föllendült« és terjeszkedett annyira, hogy 77 százalékkal vagy csak 30 százalékkal több behozott nyers anyagra volna szükség ma, mint három évtized előtt? Enyhén szólva, mosolyt keltő állítás! Alaptalan állítás!

A közös vámterület behozatalából tehát kétségtelenül megállapítottuk a nyers anyagok behozatalának aránytalanul nagy növekedését, holott ez ellentétben van a vámszövetség alap gondolatával, a magyar mezőgazdaság szempontjából nézve a dolgot; és a gyártott áruk behozatalának csökkenését, valamint ezzel együtt, a megnövekedett fogyasztás mellett az osztrák ipar teljes kifejlődését a közös vámterületen belől, a mint ezt a vámközösség osztrák hívei eleve föltételezték.

Azonban azt vetheti valaki ez állítás ellen, hogy a magyar nyerstermelés a vámhatárokon kívül keresett és talált kárpótlást. Vizsgáljuk meg azért a nyers anyagok és gyártmányok *kivitelét* összevetve, a közös vámterületről. Hangsúlyozva ismét, mint még részletesebben is látni fogjuk, hogy a vámközösség kiviteléből kiveszi a maga részét, a magyar mezőgazdasági termelés mellett, a fejlett és épen nem elhanyagolható osztrák mezőgazdasági termelés is.

A közös vámterület *kivitelét* nyersanyagok és gyártmányok szerint csoportosítva, a következő ötéves időszakok *összegében és évi átlagában* mutatja a következő adatsorozatot:¹

	Nyersanyagok		Gyártmányok	
	összesen	évi átlagban	összesen	évi átlagban
1872—1876	1985	397	2936	587
1877—1881	3130	626	3696	739
1882—1886	3319	664	3869	773
1887—1891	3636	727	3815	763
1892—1896	3532	706	3946	789
1897—1901	3794	758	5044	1008

¹ V. ö. „Magy. Statisztikai Évkönyv” 1372, 1876, 1883, 1889. évfolyamok: V. rész; 1893. évf.: 172. lap; 1804. évf.: 184. lap; 1897. évf.: 195. I.; 1901. évf.: 194. 1.; 1902. évf.: 215. lapokat és *Láng* i. m. függeléke 12* lapját.

A közös vámterület nyers anyag kivitele tehát megnövekedett a múlt 30 év alatt, az első öt évi 1985 millió koronáról az utolsó öt évben 3794 millió koronára. A növekedési többlet a két összeg között 1809 millió korona; míg az *évi átlag* növekedési többlete 361 millió korona, lévén az első öt éves időszakban a vámszövetség nyersanyag *kivitele évente átlagosan* 397 millió és az utolsó öt éves ciklusban 758 millió korona. Vagy más szóval a nyers anyagok kivitele a három évtized alatt *90 százalékkal emelkedett. Ezen növekedésen, a magyar és osztrák mezőgazdaság együttesen osztozódik.*

És mennyit emelkedett a majdnem kizárólag Ausztriára eső gyártmányok kivitele? Meglepően nagyot. Kétszerte nagyobb lett a 30 év alatt vagyis 2936 millióról felszökkent: 5044 millióra. *Kivitel többlete 2108 millió koronára rúg;* míg az évi átlagokat véve, a növekedési többlet évi 421 millió koronát ad! Vagyis *a növekedés gyártmányoknál: 74 százalék!*

A míg tehát a magyar termelést különösebben érdeklő *nyers anyagok behozatala* a vámszövetség három utolsó évtizede alatt növekedett 77 százalékkal és *kivitele* emelkedett 90 százalékkal; továbbá *az osztrák termelést érintő gyártmányok behozatala* nem csak nem emelkedett, sőt egyenesen vesztegelt, *addig: a gyártmányok kivitele növekedett 74 százalékkal.* Ha már most végső mérleget készítve a nyers anyagok behozatalának emelkedési százalékát kivonjuk a nyers anyagok kivitelének emelkedési százalékából, úgy *a nyers anyagok kivitelének tiszta yyara podási viszonyszáma csupán 13 perczent;* míg a *gyártmányok kivitelének tiszta gyarapodása ötször akkora, azaz 70 százalék.*

Ha pedig az 1897—1901. évek nyers anyag gyártmány behozatalának és kivitelének *tényleges összegét* kivonjuk egymásból, úgy azt találjuk, hogy a közös vámterület az utolsó öt év alatt *920 millió koronával több nyers anyagot hozott be,* mint a mennyit *kivitt.* És ellenkezőleg a gyártmányoknál a kivitel több mint a behozatal. És pedig az említett öt év idején a közös vámterület *gyártmányokból 1651 millió koronával többet vitt ki külföldre,* mint a mennyit a külföldről behozott. Kétségtelen ugyebár, hogy a vámközösség az iparos Ausztriának kedvez kizárólagosan.

Röviden, azt jelentik e tények, hogy *1. a magyar mezőgazdasági termelés,* mivel küzdenie kellett az osztrákok, növekedő, erősödő földművelésével és állattenyésztésével, valamint a külföld fokozódó behozatali versenyével, *nem foglalhatta el,* a vám-

szövetség által a részére fenntartott u. n. „biztosított és állandó” piacokat. 2. A növekedő nyers anyag behozatala jelenti Ausztriának, osztrák szempontból érthető, a »szövetséges« magyar termelő részéről azonban semmiképpen sem méltányolható ama politikáját, hogy míg a vámszövetség ipari fogyasztását igyekezett és ez igyekezetét, mint a gyártmányok behozatalának 4 százalékos csekély növekedése bizonyítja, nagy siker is koronázta, meghódítani kizárólag az osztrák ipari termelés számára: addig a nyers anyagok és élelme beszerzésében *függetleníteni törekedett magát* a szövetséges magyar termeléstől. És e törekvése is sikerrel járt. Vagyis *Ausztria a vámszövetségben épen ellenkező gazdasági politikát csinált, mint Magyarország.*

Mi mind több és több osztrák ipari terméket vásároltunk hűségesen és becsületesen; Ausztria ellenben növekedő nyers anyag és élelem szükségletét nem igyekezett, *mezőgazdaságunk részére adott fokozott védelemmel s a nyomában járó mezőgazdasági termelés emelésével*, a magyar mezőgazdaságtól venni, sőt épen mindig rajta volt, hogy letörhesse a mezőgazdaságot védő vámokat s a betóduló külföldi versenynyel leszorítsa a magyar termelés árait, nehezítse a magyar mezőgazdaság helyzetét.

3. A nyers anyagok behozatalának és kivitelének adatai kétségtelenné tették, hogy a magyar mezőgazdasági termelés épen nem hódított meg újabb fogyasztási piacokat a vámközösségen belől sem, bár a fogyasztás is növekedett; és nem emelkedett, terjeszkedett úgy, *mint hódított, emelkedett, terjeszkedett kifelé és befelé egyaránt az osztrák ipari termelés.*

Ez kétségtelen tény. *A vámközösségi politika* tehát, mint ezen adatokból, t. i. a gyártmányok behozatalának 4 százalékos és kivitelének 74 százalékkal való emelkedéséből kitűnik: *kétségbe nem vonható hasznot és előnyt csak az osztrák ipari termelésnek biztosított.*

Mégis azt halljuk szakadatlanul osztrák részről, hogy Ausztria óriási gazdasági, anyagi áldozatokat hozott Magyarország mezőgazdasági termeléséért: Magyarország miatt kénytelen oly »drágán vásárolni élelmét, nyers anyagát«. És azt halljuk itthon, a mi még szomorúbb, hogy a vámszövetségre s a közös vámterület biztosított piaczára a magyar mezőgazdaság jobban rászorult, mint az osztrák ipari termelés; ezt hallottuk 37 éven át politikusainktól — s csak a mostani miniszterelnök merte először a parlamentben kimondani, azt a szakemberek között, sőt külföldön is nagyon jól ismert igazságot

hogy a külföldön tehetetlen, ósdi módszerrel dolgozó osztrák ipar még jobban rászorult — rászorult pedig a magyar termelés a közös piacra politikusaink szerint azért, mert »a magyar mezőgazdasági árukat csak Ausztria veszi meg, az a külföldön el nem adható«. Mint már előbbi adatainkkal bizonyítottuk, a gazdasági közösség híveinek eme negyvenéves optimizmusát 40 év tapasztalata nem igazolja. Sőt az ellenkezőt láttuk kitűnni a nyers anyagok behozatalának és kivitelének statisztikájából. Csak megerősíti ezt, ha a magyar mezőgazdaság főterményeinek forgalmát vizsgáljuk meg, a közös vámterület kereskedelmében.

A közös vámterület forgalma *gabonában, hüvelyes, liszt és őrleményekben mennyisége* szerint a vámszövetség megkötése óta a következő:¹

	Behozatal	Kivitel
	Évi átlagokban métermázsza	
1868-1872	2.289,231	8.728,112
1873—1877	5.452,349	7.202,131
1878—1882	7.228,000	11.117,120
1883—1887	5.038,373	9.002,848
1888—1892	1.872,715	10.383,552
1893—1897	5.266,920	7.485,260
1898—1902	5.947,900	7.171,980

E táblázatból látható, hogy a vámközösség felsorolt 35 évi időszaka, mint már előbb is említettük, két világosan megkülönböztethető részre oszlik. Az első részben a nyolczvanas évekig igen nagy volt a gabona behozatalának is, de kivitelének mennyisége is. A nyolczvanas években hirtelen hanyatlás állott be a külföldi nemzetek elzárkózása és belső termelő erőinek kifejtésére való általános törekvése következtében. Majd újlag megindul a forgalom ez azonban már egészen változott viszonyokat talál; és a közös vámterület nyers anyag, élelem, gabona behozatala rohamosan növekszik, kivitele nem éri el a megelőző korszak magaslatát. Amaz első időszak még elfogadható sikereket és fejlődést biztosított a magyar mezőgazdaságnak, emez utóbbi

¹ V. ö.: Láng L.: „A vámpolitika az utolsó száz évben” *függelék táblázata 15* lap* és „Magy. Statisztikai Évkönyv” 1874., 1877., 1883., 1889. évf.: V. rész; 1893. évf.: 172. 1.; 1894. évf.: 184. 1.; 1897. évf.: 195. 1.; 1900. évf.: 183. 1.; 1901. évf.: 194. 1.; 1902. évf.: 215. 1.; v. ö. még a »Statistik des Ausweitigen Handels des österr. ungar. Zollgebiets” évfolyamait, I. rész *Einfuhr* és *Ausfuhr*: VI. Getreide, etc.

tizenöt év alatt azonban többé haszna nincs a közösségből. *A magyar mezőgazdaság azóta folyton és gyógyíthatatlan válsággal küzd.* A vámszövetség gabona és liszt behozatala az utóbbi tizenöt év alatt *évi átlagában növekedett jó négy millió métermázsával.* Ezt aligha írhatja a közösség legbuzgóbb híve is, a magyar gabonatermelés, *e legfőbb, legerősebb magyar termelési ág javára.* Míg a vámszövetség *kivitele* ugyanakkor *hanyatlott jó három millió métermázsával.*

A gabona, liszt és hüvelyesek forgalmának e szomorú eredményei még élesebben válnak ki, ha azok *érték szerinti* forgalmát vesszük. A közös vámterület behozatalát és kivitelét gabonában, lisztben, hüvelyesekben mutatja a következő néhány adat:¹

	Behozatal	Kivitel
	Értéke évi átlagban, koronában	
1878—1882	129.529,000	275.312,000
1883—1887	74.917.000	202.222,000
1888—1892	32.887,000	219.977,000
1893—1897	60.985,000	149.516,000
1898—1902	74.981,000	146.630,000

Míg az első sikeres időszak tetőpontján, az 1878—1881. időszak *évi átlagában* a vámterület gabona, liszt, hüvelyes behozatala közel 130 millió korona volt, az utolsó időszakban évente lecsökkent ez 75 millió koronára. Ez nem is volna kellemetlen a magyar gazda szempontjából. De ugyanekkor erős csökkenést mutat a kivitel is, 276 millió koronáról 146 millió koronára. A behozatal értékcsökkenése 73 százalék, *a kivitelé 88 százalék;* míg a mennyiségek behozatalában a hanyatlás 21 százalék és *a kivitel mennyiségének hanyatlása 54 százalék.* Kétségtelen, hogy a kivitel sokkal erősebben csökkent, mint a behozatal; különösen szembeötlő az árak apadása, hol a kivitel csökkenése 15 százalékkal nagyobb a behozatalénál. Jóval kevesebb mennyiségű kivitt gabonáért, lisztért régebben jóval többet kaptunk, mint a kilenczvenes évek óta.

Az árak e rohamos hanyatlása természetesen a világgazdasági viszonyok, a mezőgazdasági termelés és szállítás változásával, valamint a világszerte megnövekedett versenynyel függenek össze.

¹ V. ö. Magyar Statisztikai Évkönyv 1874., 1877., 1883., 1889., 1893., 1894., 1897., 1900., 1901., 1902. évfolyamok előbb idézett lapjait és Lang i. m. 15.* I. adatait.

A kivitel egy részét mindenesetre felszívja a két állam növekedett fogyasztása, szaporodó népessége. *A belső fogyasztás azonban még korántsem tudja felszívni a termelt gabonát, lisztet.* E miatt ma is fölöslege van a vámszövetségnek s benne a magyar termelésnek, a mit csökkenő árakon kénytelen eltékozolni.

Annál erősebb ez az eladási kényszer nálunk, mert az állami, társadalmi, kulturális és személyi terheket, szükségleteket csak *egyetlen termelési ág, a mezőgazdaság* kénytelen kielégíteni. Továbbá, mert itthon mint tapasztaljuk, a *termelés költségei* az árcsökkenéssel párhuzamosan *emelkednek*.

Azt is tudjuk, tapasztaljuk, hogy ez világszerte így van. És az osztrák, német, amerikai s más nemzetek mezőgazdasága mégis erősödik, gyarapodik vagy legalább nem pusztul oly rohamosan, mint a magyar birtokos osztályok. Pedig a termelés ott is drágul s a termények ára ott is leszállt. Mi ennek az oka? Az egyszerűen, hogy *azon idegen államok mezőgazdasága otthon erős iparra támaszkodhatik*, nem kénytelen viselni a megszorított népesség, a magas kultúrájú társadalom és állam összes terheit *egymaga, hanem osztozik az összes terhek viselésében s a szükségletek előteremtésében* a másik termelő ággal, *az iparral!*

Az iparral nem szövetkező, egymagában álló mezőgazdasági termelés: nem olyan jövedelmező foglalkozás többé Magyarországon, mely a nemzet, a társadalom számára, vagyonban, kultúrában való gyarapodásának biztos alapja lehetne.

Ipar nélkül tönkremegy a magyar mezőgazdaság. Pusztán földművelő államoknak nincs mozgó tőkefölöslegök; nincs a magyarságnak sem. A változott viszonyok belterjesebb gazdálkodására nem tud áttérni, nincs ehhez elég tőkéje és a mi a fő, *nincs elég biztosított fogyasztó területe sem.* Ha hitelgényeinket megfelelő állami szervezetek ma kielégítenék is, ha áttérnének gazdáink a belterjesebb gazdálkodásra ma, az erősebb állattenyésztés, gyapjú, len, kender, cukorrépa stb. termelés vajjon meghozhatná-e a kívánt s remélt eredményt? Kifizetné-e a beruházások stb. költségeit? Csaknem teljes határozottsággal előre mondhatjuk, hogy nem! Mert a magyar állattenyésztés, szesz-, sör-, cukoripar, ruházati ipar, nem érvényesülhet a közös vámterületen. *Itthon elnyomja az osztrák verseny.* Az osztrák mezőgazdaság s mezőgazdasági-ipar és az ipar versenye miatt: *a termelés különféle ágaiban alig haladt túl a magyar termelés az első kezdetleges fokozatokon.* Faiparunk kimerül a fűrész és donga-

fák előállításában; gyapjú, len, kendertermelésünk *az osztrák ipar érdekében hozott alacsony vámok miatt* a minimumra szállott; szesztermelésünket, a melylyel önálló vámterületen igen sok petróleum és benzin volna pótolható a különböző iparágakban; úgyszintén cukoriparunkat, az igen jövedelmező répatermelés értékesítőjét: állandóan nyomja, gátolja, visszaszorítja az osztrák túltermés. Mennyit használt e két termelési ágnek a kontingentálás és közbenső adó már eddig is!

Másrészt nem értékesíthető a magyar mezőgazdasági termelés a vámszövetség ipari vámjai miatt kellőleg, a *nemzetközi forgalomban sem*.

Leginkább láthatjuk ezt a gabona- és lisztkivitelünk csökkenésén kívül, a közös vámterület vágó és igás állatainak forgalmán.

A vámszövetség vágó és igás állatainak *kivitele évente átlagosan* volt az 1878—1882. évek szakaszában: 938,124 drb 111 millió korona értékben; 1888—1892 ben már csak felényi: 440,700 drb 81 millió korona értékben; 1893—1897-ben: 614,600 drb 119 és félmillió; 1898—1902-ben pedig: 347,400 darab 118 és fél millió korona értékben.¹ Ha a közös vámterület állatkivitele darabszám szerint majdnem egyharmad részét teszi *ma évente* a 25 év előtti kivitelnek; s ha e harmadára csökkent kivitelből *nagy részt vesz ki magának az osztrák igen fejlett állattenyésztés is*: ez bizonyíthatja-e a vámközösségnek a magyar állattenyésztésre való üdvös hasznos voltát?

A vámszövetség, úgy vélem bebizonyult, ha hasznos, üdvös volt a magyar mezőgazdasági termelésnek, úgy ez csak a szövetség első két harmadában lehetett, legfeljebb a nyolczvanas évek végéig. Attól kezdve védelmet és pedig a vámközösség nyújtotta védelemnél erősebb és nemzeti védelmet, az osztrák verseny korlátozását és erőteljes magyar nagyipar támogatását követeli mezőgazdaságunk.

Ellenkezően áll a dolog *az osztrák termeléssel*, melynek a *közös vámterület a képzelhető leghasznosabb*. Mert a vámközösség fogyasztását az osztrák ipar monopolizálja. Magas vámokkal szorította ki s tartja vissza a külföldi iparosokat; míg itthon, tetszése szerint szabja meg az árakat. A vámpiaczon kapott magas és biztos nyeresége következtében Ausztria gyártott áruinak kivitele

V. . . „Magyar Statisztikai Évkönyv” 1873., 1877., 1883., 1889. 1893., 1894., 1897., 1900., 19C1., 1902. évfolyamok idézett lapjait.

30 év alatt emelkedett 74 perccel; s a külföld behozatala ugyanakkor hanyatlott. Ellenben a nyers anyagok behozatala és kivitele emelkedése között való különbség vagyis tiszta gyára podás csak 13 perccel, a gyártmányok 70 perccel tiszta növekedésével szemben! Ezt látva, értjük Ausztria görcsös ragaszkodását a vámszövetséghez.

Nehogy valaki azzal feleljen ez adatokra: mindezt elfogultság, előítélet s nem az igazság keresése csoportosította, módunkban van, szerencsénkre, már eleve olyan tanura hivatkozni a kinek gazdasági ismeretei, statisztikai és politikai tudása az önállóságban bízni nem tudó minden hitetlen előtt kétségtelen; a ki egy életen át előkelő tudományos, állami és társadalmi pozíciókban képviselte »a gazdasági szabadság« és az osztrák-magyar vámszövetkezés gondolatát; sőt a ki, mint miniszter, a legutóbbi vámszövetség tervezetének megalkotásakor, tettekkel is bizonyosságot tett »hűségéről«. Láng Lajos v. b. t. t. és volt m. kir. kereskedelmi miniszter úr, azt vélem nem »gyanús és elfogult« ember, az osztrák-magyar közös vámterület hívei ítélete szerint sem.

Ez a minden kétséget kizárólag őszinte közös-vámos politikus és tudós »A vámpolitika az utolsó száz évben« című munkájában,¹ miután a behozatal és kivitel adatait *a védővám és szerződéses politika szempontjából* megvizsgálta, s a védővámos politikát kevésbé kedvezőnek nyilvánította, írja a következőket:

»A közös vámterület kivitelének gyarapodása, főleg az iparnak (értsd: osztrák iparnak) vált javára, ezt a monarchia mai gazdasági fejlődési állapotában talán szükségtelen is mondani, a mint arról alaposabban meggyőződhetünk, ha a kiviteli és behozatali összeget alkatrészeire bontjuk. Még kedvezőbb eredményt mutat az ipar szempontjából a közös statisztika egy más csoportosítása.

A közös vámterület kivitele a kikészítési eljárással együtt

	Mezőgazdasági	Bányászati	Ipari	Összesen
	termék millió koronában			
1891-ben	564	104	973	1641
1901 ben	691	150	1140	1981

Az ipari termékek kivitelénél a többlet nem csak általában legnagyobb, 167 millió korona, a mezőgazdaság 127 és a

¹ V. ö. Láng Lajos; »A vámpolitika az utolsó száz évben« Bpest. 1904. 420—424. lapok.

bányászat 46 millió koronájával szemben, hanem viszonylag is elég tekintélyes, 17 százalék.«

Ezután megvizsgálja a gyártmányok kivitelének 22 csoportját és úgy találja szerzőnk, hogy az 1891 — 1901. évtized alatt »a 22 csoportból a gyógyszerek csoportja mutat jelentéktelen elmaradást, míg az *élelmiszerek, bőrárúk, kőárúk*, gyűjtőszerek csoportja *igen komoly csökkenést; a többi 17 csoport mind kisebb nagyobb, sőt egynémely igen tekintélyes gyarapodással dicsekedhetik*«. Azt meg tegyük *mi* hozzá, hogy éppen azon árúk kivitele emelkedett, melyekből a magyar ipar kivitele számbavehető részt kivenni nem tud; és éppen azok kivitele mutat »igen komoly csökkenést«, melyekben a magyar termelés különösen érdekelve van, így az élelmi ipar, bőripar stb.

»Az osztrák ipar mindazonáltal folyton elégtelenséget tanúsított. Nézzük meg ad-e neki erre okot a behozatal alakulása. A közös vámterület behozatalánál (1891 —1901) azt látjuk, hogy *a nyers anyag behozatalának növekedése* nemcsak általában *legnagyobb, 283 millió* az összes gyártmányok 143 milliójával szemben, hanem viszonylag is jóval nagyobb, *40 százalék, míg a gyártmányoké csak 25 százalék*. Összehasonlítva a gyártmányok behozatalának és kivitelének növekedését, azt látjuk, hogy a gyártmányok kivitele gyarapodott 167 millió koronával, míg azok behozatala emelkedett 142 millió koronával, a mi elég kedvező arány még védvamos szempontból is.«

»Hasonló eredményre vezet a másik csoportosítás. A közös vámterület behozatala:

	Mezőgazdasági termék	Bányászati millió koronában	Ipari
1891-ben	601	115	553
1901-ben	787	226	681

A mezőgazdasági behozatal növekedése nemcsak általában 186 millió, a 128 ellenében, *hanem viszonylag is 31 százalék a 23 százalék ellenében nagyobb*, mint az ipari termékek behozatalának emelkedése. Ha tehát valaki panaszkodhatik a *védelem elégtelensége miatt*, az nem az iparos, hanem a *mezőgazda*.

S ha most itt is szembeállítjuk a behozatal gyarapodását a kivitelével, azt fogjuk találni, hogy a míg az ipari termékek kivitele 167 millióval, ugyanazok behozatala csak 128 millióval gyarapodott. Más szóval *az ipari termékek kivitele ma 39 millióval kedvezőbb, mint az autonóm politika idején*. Ellenben a mező-

gazdasági termékeknél a behozatal növekvése tetemesen nagyobb, mint a kivitelé. A kivitelé csak 127 millió, a behozatalé pedig 186 millió korona, vagyis *a mezőgazdasági kivitel ma 59 millió koronával kedvezőlenebb*, mint volt a szerződéses kor előtt. A kik tehát a védelem fokozását kívánhatják, ismét csak a mezőgazdák és nem az iparosok.«

Íme megnyugvást meríthetnek a vámközösség hívei Láng Lajos ez írásaiból! Fentebb előadott tényeink nem sötét túlzás-szüleménye, hanem igen komoly gazdasági krízis tünetét bizonyítják.

Az eddig bebizonyult tényeket csak megerősíti, sőt, ha ez még lehetséges, a magyar mezőgazdaságra nézve szomorúbbá teszi a közös vámtarifa 30 fő árucsoportja behozatalának vizsgálata. Ugyanis *a közös vámterületre behozott 30 faáru csoportból 20, azaz hús árú, nálunk is termelhető, kellő védelemmel és helyes gazdasági vezetéssel néhány év alatt a kívánt mennyiségben produkálható volna.*

A közös vám nyújtotta »biztos piac« alig több képzeletben élő mesénél, mikor tudjuk, hogy a közös vámterületre 1891-ben 41 millió és 1902-ben 52 millió értékű nyers gyapjút és az előbbi évben 24, az utóbbiban 56 millió korona értékű mosott gyapjút; azután 33, majd 48 millió értékű nyers dohányt; *0,4 és 35 millió korona értékű tojást; továbbá, 6 és 19 millió értékű sertést; 10,8 és 18,6 millió értékű nyers marhabőrt; 7 és 11 millió értékű báránybőrt: 1902-ben 18'6 millió értékű nyers és törött lent; ezenfelül 6 és 13 millió értékű kukoriczát; 20 és 13 millió értékű búzát; 22 és 12 millió értékű ökröt hozott be Ausztria 1891-ben, illetőleg 1902-ben.*¹

Mit jelent a fokozódó behozatal a magyar mezőgazdaságra nézve, azt a közös vám hívei megtanulhatják a teste lelke szerint közösvámos Láng Lajos »Vámpolitikája« 467. lapjáról. Ott ezeket írja: »Az osztrák ipar jobban fejlődött, mint a magyar mezőgazdaság. *A behozatal jobban emelkedett, mint a kivitel. Ennek hátrányai főképp az őstermelésnél vannak. Az Európa szerte erősödő vámvédelem az idegen gabona, liszt és állatok ellen, Magyarországra nézve igen súlyos következkésekkel járt.* Minden elvesztett piac magában véve veszteség, mely azonban még fokozódik az által, hogy arról az elzárt piacról más országok nyersterméke is kiszorult, mely most más piacon támaszt versenyt, vagy *egyenesen a mi piacunk felé fordult.*

¹ V. ö. „Magyar Statisztikai Évkönyv” 1893. évf.: 174. lap és 1902. évf.: 219. lap. Közli Láng Lajos: i. m. függelék 20—21* 1.

E kétélű nyilatkozat nem értelmezhető másként, mint a hogy írója is értette és a mely eredményre kell jutni a gazdasági statisztika *minden objektív vizsgálójának: hogy a vámközösségi politika harmincz esztendeje* nem igazolta a hozzáfűzött várakozásokat. Bár az első pár évtizeden át nyugalmat biztosított gazdasági életünknek s ez egyideig hasznára is vált, az akkor nyert előnyöket azonban a magyar termelés elvesztette a legalább másfél évtized óta tartó gazdasági pangásban, eladósodásban, mint ezt még bővebben is látni fogjuk.

A magyar mezőgazdaság: önálló, önczélú, önsúlyú magyar termelési rendszer megalkotása, magyar önálló nagyipar teremtése nélkül, melyek mindenkének közvetlen akadályozója a gazdasági közösség: tovább nem fejlődhetik; ellenkezőleg tovább züllick.

(Folytatjuk.)

Rácz Gyula.